

ЩОДО ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ НА РЕЛІГІЙНОМУ ГРУНТІ

УДК 21;343.9; 343.915. (477)

Особливої *актуальності* в останні роки набуває проблема взаємозв'язку нових і нетрадиційних релігій зі злочинами проти: свободи совісті, вільного вибору віросповідання, слова, життя, власності, тощо. Недостатній контроль та несвоечасна профілактика з боку ОВС, призвели до появи злочинності та правопорушень, що мають релігійний відтінок (забарвлення). Суттєві зміни, що відбулися у державно-конфісійних відносинах, а також зростання рівня злочинності на релігійному ґрунті, дозволили запропонувати кримінологам О.В. Старкову та Л.Д. Башкатову - окремий напрямок кримінологічного дослідження, що отримало назву „Кримінотеологія”. Не вдаючись до детального аналізу назви вказаного напрямку, відзначимо, що на науковому рівні кримінологічні проблеми злочинів вчинених на релігійному ґрунті досліджували за різними напрямками наступні науковці: О.В. Старков, Л.Д. Башкатов, В.М. Петренко, Є.В. Ліхштейн, В.В. Гринько, Г.П. Байдако, С.С. Вітвіцька, Г.С. Касторский, Б.В. Яцеленко [13, 8-9]., Савонюк Р.Ю.; [14, 161 - 166] Палій М.В. та інші. Кримінотеологія – це вчення про злочини, скоєні в зв'язку з віросповіданням в будь - якого Бога у релігіях світу. Теологія – це вчення про віросповідання, які розвиваються в межах християнства, ісламу, юдаїзму [13, 7].

Об'єктом дослідження виступають релігійні злочини, поняття, види, показники релігійних злочинів, історія розвитку, склад злочинів вчинених на релігійному ґрунті, умови та профілактика злочинної поведінки, а також латентність [13, 9].

Водночас теологи та соціологи помилково вважали, що релігія в світі стане менш важливою в житті людей, ніж у 50 – 70 х роках, але статистично чисельні тести довели, що релігія в 2000 році є впливовішою ніж у 1970 році. Кількість людей, які називають себе віруючими значно зростає [10, 34 – 35].

Саме *мета* нашої статті полягає в з'ясуванні видів латентності злочинів вчинених на релігійному ґрунті та встановленні рівня латентності цієї злочинності за різними методами.

Так, останнім часом на теренах сучасної України набирає обертів злочинність на релігійному ґрунті. Релігійні групи (секти, тоталітарні секти, деструктивні секти) є основним осередком вище зазначеної злочинності. На сучасному етапі перед правоохоронними органами постала проблема щодо попередження та розкриття злочинів вчинених на релігійному

грунті. Але більшість злочинів, що вчиняються адептами є латентними. Злочини вчинені на релігійному ґрунті не завжди є зареєстрованими правоохоронними органами та відповідно не розкриваються і не відображаються в статистичних даних. До вище зазначених злочинів можна віднести природну, штучну і проміжну латентність.

Велика латентність злочинів на релігійному ґрунті не дозволяє повною мірою оцінити справжні показники цієї злочинності. Делінквентом найчастіше є адепт релігійної організації. Саме остання визначає для свого адепта норму та правила поведінки. Як показує практика, на сьогодні дуже гостро постає проблема латентності злочинів вчинених на релігійному ґрунті. Прихованість цих злочинів є найвагомішою передумовою повторності, що призведе до загального зростання злочинності на релігійному ґрунті. Лише в поодиноких випадках делінквентна поведінка адептів різних тоталітарних та деструктивних сект, підлягає кримінальному покаранню.

В якості прикладу можна виокремити види злочинів, що вчиняються адептами радикальних сатанінських груп, які найчастіше залишаються невиявленими. Низький рівень латентності мають очевидні злочини, внаслідок чого інформація про них швидко розповсюджується (вбивства, розбої, грабежі). Середній рівень - злочини, вчинення яких не настільки очевидне. Потерпілі не звертаються до правоохоронних органів за захистом порушених прав, але й не приховують факт злочину (незначний збиток, невіра у можливість знайти злочинця тощо). Високу латентність мають злочини, вчинення яких у більшості випадків відоме лише злочинцю і потерпілому, причому і злочинець і потерпілий часто зацікавлені у приховуванні злочину з різних мотивів (шахрайство, хабарництво, статеві злочини тощо). Такі злочини, з огляду на їх неочевидність і практично „нульову” активність потерпілого, залишаються невідомими.

Стан латентної злочинності вчиненої на релігійному ґрунті в Україні у даний час можна визнати неблагополучним. Мають місце випадки неподання громадянами заяв про вчинені стосовно них злочини, порушення облікової дисципліни співробітниками правоохоронних органів, необґрунтованої відмови у порушенні кримінальних справ. Тому офіційна статистика значною мірою не відображає дійсного стану справ.

Латентна злочинність пов'язана з релігією та ідеологією, на даний час залишається поза соціальним контролем і тому є особливо небезпечною, адже:

- питання боротьби з латентною злочинністю, що вчиняється деякими членами релігійних груп не враховуються і не плануються;
- якщо при розкритих злочинах заподіяні збитки певною мірою відшкодовуються, то у разі прихованих, цього не робиться;

- відчуття безкарності заохочує осіб продовжувати злочинну діяльність, а особливо це заохочує та підживлює сатаністів для яких відсутність моралі і безкарності є первинним;
- латентна злочинність, оскільки вона все ж „помічається” оточуючими, руйнує моральні засади, що штовхає інших осіб на злочинний шлях.

Так, Палій М.В. перерахував деякі особливості криміногенних ситуацій: 1) хуліганські дії, групові порушення громадського порядку, заподіяння шкоди здоров'ю, честі та гідності громадян, масова непокора законним вимогам представників правоохоронних органів (приклад - діяльність „Білого Братства” у 90-х роках); 2) виникнення найбільш складних криміногенних ситуацій у зв'язку з конфліктами між релігійними організаціями щодо користування культовими будівлями; 3) відсутність страху покарання за злочинні дії (приклад – адепти сект сатаніської спрямованості або деякі радикально - екстремістські ісламські релігійні рухи), в тому числі пов'язані з незаконним володінням чи користуванням культовими будівлями; г) неправомірна поведінка окремих священнослужителів, які самовільно проводять богослужіння у храмах, що не знаходяться у їх користуванні; 4) організований характер опору віруючих представникам влади; 5) та інше.

Як частина загальної злочинності, латентна злочинність містить у собі всі її ознаки, обумовлені тими самими соціальними чинниками та завдає матеріальну і моральну шкоду суспільству. Існують об'єктивні і суб'єктивні фактори латентної злочинності. Об'єктивні відносяться до обставин, за яких вчиняються злочини. До суб'єктивних факторів належать небезпечність особи, яка вчинила злочин; небажання потерпілого повідомляти про злочин; недоліки у роботі правоохоронних органів тощо.

Тому, виявлення латентних злочинів вчинених на релігійному ґрунті - це своєчасне отримання та володіння інформацією про реальний стан злочинності вчинюваної особами, що сповідують ту чи іншу релігію на певній території. В наслідок цього будуть існувати певні чіткі уявлення про тенденції і розвиток цієї специфічної злочинності на підґрунті релігійних переконань. Це також надасть можливість виявляти чинники для злочинності пов'язаної з релігійною ідеологією та надасть можливість розробити методи по нейтралізації та усуненню виявлених чинників. Сприятиме визначенню заходів боротьби зі злочинністю пов'язаною з релігією, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

Молодь є найкращим підґрунтям для сприйняття і розповсюдження деструктивних релігій. Активний добір молоді в свої лави здійснюють тоталітарні секти, саме в подальшому молоді люди стають релігійними

фанатиками. Бурковская В.А. дає таке визначення тоталітарної секти – це закрита релігійна група, діяльність членів якої підкорена реалізації виключно самоцінній ідеї. Дане визначення дає змогу виділити тоталітарні секти із всього спектру релігійних організацій:

По – перше, закритість групи, яка проявляється в багаторівневій ініціації, по мірі проходження якої людина більш віддаляється від світу. По – друге, релігійна ідея, реалізація котрої підкорена діяльності групи в цілому і кожного члена окремо [2, 115 – 120].

Закон України „Про свободу совість та релігійні організації” містить лише термін „релігійні організації”. Релігійними організаціями в Україні є релігійні громади, управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об’єднання, що складаються з вищезазначених релігійних організацій. Релігійні об’єднання представляються своїми центрами (управліннями). На інші організації, утворені за релігійною ознакою, дія Закону України „Про свободу совість та релігійні організації” не поширюється (ст. 7). В міжнародних нормативних актах та деяких українських, зустрічається поняття: радикальна секта, тоталітарна секта, секти та організації пов’язані з міжнародним тероризмом, радикальні релігійні рухи. Але їх зміст та ознаки не розшифровуються. Саме на законодавчому рівні в Україні слід закріпити поняття та основні ознаки вище зазначених релігійних організацій.

Хоча більшість новоутворених релігійних організованих груп намагаються легалізуватися у встановленому законом порядку, але під час декларування, в статуті частіше приховується основна мета діяльності та методи діяльності релігійної організації. Для таких організацій притаманна жорстка ієрархія. В більшості випадках релігійний центр, що управляє організацією знаходиться за кордоном. Більшість таких релігійних організацій мають розгалужену систему філіалів (церков). Між адептами поділені райони міста чи села за які адепти відповідають щодо пропагандистської діяльності. Ведуться обліки громадян з якими встановлено контакт та яких вже почали відвідувати члени організації. Всі ці групи, що переходять від „будинку до будинку” звітують перед конкретним куратором. У разі непокори чи невиконання вимог харизматичного лідера особу відлучають від групи, з нею перестають спілкуватись родичі. Доречі, саме такого типу організації намагаються втягнути не одного члена сім’ї, а всю родину в таку релігійну діяльність. Через родину краще керувати адептом.

Фахівцями ХНУВС було досліджено актуальність психологічного аспекту щодо аутодеструктивної поведінки адептів релігійно – культових новоутворень, які вказують на процес приєднання до культів, що

відповідає психотехнології формування DDD – синдрому (deception, dependency, dread – обман, залежність, страх). DDD – синдром („Інша назва промивання мозку”), тобто приховування дійсних цілей культу. На початку „бомбардування любов’ю”, а в подальшому жорстока експлуатація, та інші дії. Також, можуть застосовуватись: гіпноз та нейролінгвістичне програмування. Наслідком цього є радикальні зміни особистих орієнтирів і поведінки, ламанням усього модусу у адепта щодо позиції колишнього життя [19].

Отже, ми можемо спостерігати так званий феномен культової психологічної залежності – людину відривають від соціального і індивідуального, повернути людину на попередній рівень досить складно. Саме соціальне та індивідуальне замінює культ. Саме культ може надихнути адепта на вчинення злочину. Загальні норми та закони вже не є бар’єром (кримінальне покарання) в зупинці перед злочином, соціальне неважливе, важливіше досягти мети релігійної організації незважаючи на засоби.

Організованими релігійними групами (організаціями) можуть бути вчинені злочини передбачені КК України, а саме ст.т.: 178; 179; 180; 181; 297; 299; 298; 300; 115; 121; 122; 127; 152; 153; 442 та інші. Проте коло злочинів, що можуть бути скоєні вище зазначеним групами може бути значно ширше, наприклад, вчинення терористичного акту (ст. 258 КК України). Як історичний доказ в 1995 році японська релігійна секта „Аун синреко” вчинила терористичний акт з релігійних мотивів з використанням хімічної зброї в токійському метро [9].

Так, Старков О.В. та Башкатов Л.Д. дослідили, що зареєстрована сучасна релігійна злочинність мало чисельна. Латентність цих злочинів перевищує 90 %. Фактів в декілька раз більше ніж осіб, що притягнуті до кримінальної відповідальності. Статистика вказує, що за період в два роки факти притягнення до кримінальної відповідальності мінімальні, а ефективність боротьби досить низька. З 28 злочинів лише 9 засуджених [13]. На нашу думку вище зазначена злочинність вже набрала обертів, стала організованою і являє загрозу Українському суспільству.

Отримані дані Старковим О.В. та Башкатовим Л.Д. в ході емпіричного кримінологічного дослідження релігійних сатанінських та язичницьких сект дають їм зробити певні висновки, а саме: найпоширеніший латентний злочин, що вчиняється вище вказаними категоріями сект, це надруга над могилами померлих та містами їх захоронення. Далі це незаконне виготовлення, придбання, зберігання, перевозка чи збут наркотичних та психотропних речовин. Також для сатаністів є характерні злочини пов’язані з завданням тілесних ушкоджень різного ступеню тяжкості, садизм. Більшість радикальних сатанінських сект практикують: крадіж-

ки, вимагання, пошкодження пам'ятників історії та культури, вбивства, гвалтування. [13, 196 - 203].

Отже, враховуючи вище викладене на нашу думку для встановлення рівня латентності злочинів вчинених на релігійному ґрунті слід використовувати загальні і спеціальні методи. Так, до загальних ми відносимо: виявлення громадської думки про стан латентної злочинності; експертна оцінка спеціалістів; вивчення документів правоохоронних органів, фінансово - ревізійного контролю, перевірка релігійних організацій тощо.

До спеціальних методів які слід використовувати: оперативно - розшукові заходи пов'язані з проникненням в середовище релігійної організації; аналіз динамічних рядів злочинів вчинюваних адептами; дослідження періоду від їх вчинення до розкриття і запровадження санкцій; екстраполяцію; системно - структурний аналіз тощо.

Україна є світська держава, яка повинна захищати інтереси громадян і не допускати релігійного тиску та втручання шляхом злочинних дій деяких релігійних організацій в особисте та сімейне життя громадян. Жорстка кримінальна політика законодавця лише збільшить число легальних релігійних організацій та виведе з підпілля більшість не легальних організацій, а також частково усуне не якісні, деструктивні культури, секти та релігійні організації з релігійного простору в Україні.

1. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.05.91. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №25. - Ст. 283.
2. Бурковская В.А. Понятие тоталитарной секты. – М., Юридическая психология – С. 115 – 120
3. Бологушкин Е.Г. Новые религии как социокультурный и идеологический феномен // Общественные науки и современность. - 1996. - №5. - С. 90-100
4. Джужа О.М. Криминологія – К. – Юрінком Інтер – 2002. – 416 с.
5. Джужа О.М. Криминологія. – К., Атіка, 2003. – 400 с.
6. Джужа О.М., Михайленко П.П., Кулик О.Г. Курс криминології. – К., Юрінком Інтер. – 2002. – 416 с.
7. Зелинский А.Ф. Криминология. – Х., Прапор. – 1996. – 259 с.
8. Иншаков С.М. Криминология. - М., Юрисприденция. – 2003. – 374 с.
9. Изменение деятельности секты „Аум Синрике” // Борьба с преступностью за рубежом. РИ. - 2002. - №5. - С. 33-37
10. Массімо Інтровігне Майбутнє релігії і майбутнє нових релігій // Людина і світ. - № 9. – 2001. – С. 34 – 35.
11. Палій М.В. Злочинність у сфері віросповідання та боротьба з нею: Автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.08. – Київ. – 2002. – 17 с.
- 12.Петрик В. Сатанізм як релігійний та соціальний феномен. – К., Експертне бюро системної інформації. – 2001. – 87 с.
13. Старков О.В., Башкатов Л.Д. Криминология. – Санкт–Петербург: Юридический центр пресса. – 2004.- С. 8-9.
14. Савонюк Р.Ю. „Справа сатаністів” криминологічно – правовий аналіз делінк-

- вентної поведінки: Матеріали міжнародної науково – практичної конференції «Делінквентна поведінка дітей та молоді: сучасні технології протидії», МВС ХНУВС ОЮІ. – Одеса. – 2006. – С. 161-166.
15. Сердюк П.П. Кримінологічні та кримінально–правові проблеми ввезення, виготовлення та розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості: Автореф. дис. ... канд. юр. наук. – Одеса.– 2005.– 21 с.
 16. Сатанисты и вандализм // Криминальная хроника - 2005. - № 11 – С. 7
 17. Сіренко С. „Тоталітарні секти зброя масової поразки?“ // Студентська Газета. – 2004. – № 44. – С. 16.
 18. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. – М.: ООО АСТ. – 2004. - 450 с.
 19. Шапар В.Б. До проблеми аутодеструктивної поведінки adeptів релігійно-культових новоутворень // Право і безпека. - 2003. - Т.2. - №1. - С.184-186
Pogrebnyak O.O.

Concealed Crimes, Committed on the Religious Background.

The article examines the questions of the concealed crimes, committed on the religious background and that are committed frequently.

In this article the examples of the crimes, committed by the members of the religious groups are given, attention is payed at the methods of discovering and counteraction of crimes, committed on the religious background.

Keywords: religion, criminality on the religious background, prophylactic.